

Københavns Universitet

Dette er ikke en bog

Blicher, Henrik

Publication date:
2010

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

Citation for published version (APA):
Blicher, H. (2010). Dette er ikke en bog: Om Poul Martin Møllers En dansk Students Eventyr. (s. 1-9).

DETTE ER IKKE EN BOG - OM POUL MARTIN MØLLERS EN DANSK
STUDENTS EVENTYR

Henrik Blicher

Abstract:

Poul Møllers fortælling om eventyrligt studenterliv kan med fordel ses i sammenhæng med dens oprindelige, første modtagere. En student skriver om studenter til studenter - således ser det lille kredsløb ud, som førte til berømmet højtlæsning i det nydannede studentersamfund i 1824. Først senere bliver novellen konstrueret af Chr. Thaarup til udgaven af Poul Martin Møllers *Efterladte Skrifter* i 1843. Kan man med en boghistorisk tilgang sige noget nyt om en gammel travet?

Tanken med dagen i dag er at afsøge grænser. Vi mødes i tekstvidenskabens ubestemte, men ikke nødvendigvis ubestemmelige felt for at afsøge grænser og mulige grænsefællesskaber. Sådan har vi som arrangører tænkt dagen fra første færd. Sådan en udflugt kalder på mindst to egenskaber: en vis dristighed og en vis præcision. Jeg begynder med præciseringen. Den er, tror jeg, i allerhøjeste grad nødvendig, når man skal tale med fagfolk uden for en snævrere kreds - og det er tanken med den kreds af fagfolk fra tilgrænsende felter, vi har bragt sammen til i dag.

Præcision altså. Eller, for at sige det rent ud - en forklaring. Jeg begynder med titlen på mit indlæg. Havde jeg været i selskab med fagfolk fra egne rækker, ville jeg ikke have holdt mig tilbage for at lade titlen - Dette er ikke en bog - stå alene og ukommenteret som det lille paradoks, det naturligvis er. Dette er ikke en bog! Hvad er ikke en bog? *En dansk Students Eventyr*. Poul

Martin Møllers kanoniserede bidrag til dansk litteratur er ikke en bog. Eller endnu kortere: Denne bog er ikke en bog. De kvikke vil straks ane, at her læges der op til et epistemologisk gys af den art, der ledsagede Magrilles maleri af en pibe som mindst af alt lod sig ryge på. *Ceci n'est pas une pipe*. Magrilles pibe var jo ikke en pibe; det var en flad, funktionstømt gengivelse af en pibe. Blot en repræsentation.

Det er nu ikke repræsentationens vilkår som sådan, der skal beskæftige mig i det følgende. Jeg låner paradokset for at problematisere en velkendt kategori - bogen. Dette er ikke en bog! Heri består altså opgaven - at forklare rækkevidden af denne tilsyneladende selvmodsigelse: Poul Møllers stedsegrønne klassiker om den krøllede Frits og hans muntre eventyr på strandvejen, tilgængelig i enhver velassorteret boghandel i det ganske land, er ikke en bog. Eller rettere: det er også en bog, men det blev det først på et sent tidspunkt i litteraturhistorien.

Indledningsvis skal jeg minde om den amerikanske boghistoriker Roger Stoddards tankevækkende paradoks: "Whatever they may do, authors do not write books. Books are not written at all" (*Printing History* 9/1987, s. 4). Næh, bogen er fremstillet og distribueret af et anonymt kollektiv af håndværkere og mellemmænd. Forfatteren skriver ikke bøger. Denne spidsformulering af en boghistorisk pointe gælder i særdeleshed for Poul Møller. Han var faktisk død og borte, før bogen så dagens lys. Poul Møller døde i 1838, men på det tidspunkt var hans fortælling i en vis forstand død for ham selv. Forfatteren havde fået andre pligter og efterlod som måske bekendt sit værk uafsluttet.

Bogen *En dansk Students Eventyr* er altså posthum. Selv titlen er posthum og blev fundet på af udgiveren i forbindelse med etableringen af Poul Møllers skrifter i årene efter hans død.

Poul Møllers skødesløshed over for den kommende klassiker er legendarisk. Den rekonstruerede fortælling eller 'bogen' består af fire kapitler, og det var formentlig de tre første, som blev læst op i Studenterforeningen over to aftner i 1824. Det fjerde kapitel er kommet til, inden forfatteren flyttede fra Bakkehuset i efteråret 1824. Han har ifølge Vilhelm Andersen "ønsket at gøre Novellen færdig" (Andersen, s. 215) og haft løse planer om en udgivelse i 1826, men derved blev det. Med Vilhelm Andersens ord: "Naar [Poul Møllers] københavnske Venner paa denne Tid spurgte til Novellens Skæbne, svarede han derfor fyndigt og ikke ganske urigtigt, at den formodentlig var bleven brugt til at riste Sild i. Det er visselig ikke hans Skyld, at den er bleven reddet af Ilden" (Andersen, s. 216).

Min undersøgelse af bogen, der ikke er en bog, begyndte for to år siden, da jeg havde programsat *En dansk Students Eventyr* på et kursus i litteraturhistorie. Samvittighedsfuldt læste jeg op på den tilgængelige litteratur og stødte på det synspunkt, at der var tale om en dannelsesroman. Jeg sammenfattede mine overvejelser i et notat. Det lød omtrent således:

Hvornår er den misforståelse opstået, at Poul Martin Møllers *En dansk Students Eventyr* skulle være en forlist dannelsesroman? Det kan ikke være fremstillingen i

Vilhelm Andersens klassiske *Poul Møller* (1894), der har givet Anne Marie Mai og Mogens Davidsen anledning til at spekulere i den retning. De to skriver i *Læsninger i dansk litteratur*, hvorfra jeg citerer: "Det var tilsyneladende Poul Møllers plan at skabe en dannelsesfortælling, der følger en ung mandlig hovedperson gennem ungdommens sværmeri frem til den voksne mands modenhed. Goethes dannelsesroman Wilhelm Meisters Lehrjahre (1795-1796) har foresvævet ham" (*Læsninger i dansk litteratur*. Bd. 2, 1998, s. 40). Spekulation! Det eneste, der bliver sagt om Goethe i Vilhelm Andersens fremstilling af 'novellens' brogede tilblivelse, er, at Goethes portræt af Hamlet i *Wilhelm Meister* svarer til Møllers portræt af den hyperreflekterede og selvoptrevlende Licentiat (Andersen, s. 260).

Forestillingen om novellen som en forlist dannelsesroman må have andre kilder. Vilhelm Andersen er omhyggelig med at skelne mellem et tidligt forlæg, hvor handlingen under inspiration af Walter Scotts historiske romaner er henlagt til reformationstiden - den kalder han romanen - og det fragment af en fortælling, der er overleveret i fire kapitler, hvoraf de tre blev oplæst i den nydannede studenterforening i 1824. Altså, ingen roman, men en novelle, ifølge Vilhelm Andersen.

Det underlige er, at Mai og Davidsen leverer adskillige gode argumenter for en opfattelse af novellen som noget andet end den plejer at være. Siden netop Vilhelm Andersens dage har den være opfattet som en skelsættende begivenhed "med tilstrækkelig betydning til at man tør raabe et Giv Agt!" (Andersen, s. 211). Giv agt! Realistisk novelle forude. Den særlige møllerske

realisme, den poetiske, opstod i årene op til oplæsningen i studenterforeningen. I forhold til denne opfattelse af realisme peger Mai og Davidsen på noget overset, men evident: "De ironiske, litteraturrefererende gestus og de realistiske, omverdensrefererende detaljer følges og veksler ... fortsat i fortællingens struktur" (*Læsninger*, s. 43). En fin iagttagelse, der for så vidt ligger på spring hos Andersen, men som her har programmatisk format: intertekst versus omverden, kunst versus virkelighed.

Et anskueligt eksempel kunne være studenterpunschen, der bliver frembragt med en "en hos Irgens forfærdiget Spirituslampe" (Gyldendals Bibliotek 1964, s. 7). Realisme eller intertekst? I kommentaren til udgaven kan man læse begge dele: "Spiritusapparater var paa den Tid nylig indførte af Blikkenslager Irgens i Skindergade". Altså et klart realistisk træk i novellen - som imidlertid må sidestilles med det intertekstuelle faktum, som også udpeges, at den bestemte angivelse skal ses "i Lighed med 'de hos Archias forfærdigede Løjbenke' hos Horats (Epistel I, 5)" (*Skrifter i Udvalg*. Bd. 1, s. 422). Den dobbelthed er et godt udgangspunkt, hvis man vil lægge afstand til Vilhelm Andersens gennemgående biografisme. Men påpegningsen af intertekstens status lever hos Mai og Davidsen side om side med opfattelsen af novellen som en forlist dannelsesroman.

Det mest interessante er selvsagt ikke at finde frem til, hvornår en fejlagtig opfattelse er opstået. Mere interessant er det at korrigere fejlen. Korrektionen kunne lyde sådan her: *En dansk Students Eventyr* er ikke en forlist dannelsesroman efter Goethes forbillede, men

en pastiche, en række ironiske, litteraturrefererende sætstykker, som primært skal ses i relation til novellens primære publikum, den indforståede forsamling i Studenterforeningen i 1824. Novellen kan med fordel ses i sammenhæng med disse dens oprindelige, første modtagere. En student skriver om studenter til studenter. Således ser det lille redundante kommunikationskredsløb ud. Først siden 1824 bliver novellen konstrueret af Chr. Thaarup til udgaven af *Poul Martin Møllers Efterladte Skrifter* i 1843. Da havde forfatteren som sagt forladt både novellen og denne jord. Som Vilhelm Andersen påpeger, tabte han interessen for den på grund af andre engagementer i filosofi og dagligt brød. Og først med Vilhelm Andersens hyldest til den ligevægtige og muntre danske Møller - med de klare ironiske talenter - i monografien fra 1894 bliver novellen klassisk og dermed trukket ud af sin sociologiske og litteraturhistoriske kontekst. En klassiker er potentielt for alle, men en nærmere undersøgelse kan formentlig klarlægge, hvad der sker, når man forlader det primære publikum til fordel for det sekundære.

En undersøgelse skulle da formes ud fra to sammenhængende synspunkter: 1824-publikummet var det primære og indforståede, og hensigten var ikke at skrive en dannelsesroman, men gøre det, som Poul Møller var bedst til - jf. hans stilsikre parodier på Grundtvigs og Baggesens digte og hans samtidige "Lægdsgaarden i Ølsebye-Magle". Det første er en slags sociologisk undersøgelse af studenterforudsætninger og faktiske tilhørere anno 1824 (på grundlag af erindringer mm.), det andet er en undersøgelse af realismens udfoldelsesmuligheder mellem parodi og pastiche.

Det var så langt jeg nåede i 2008 - til at udkaste en undersøgelse af værkets tilblivelseskontekst. Og så blev jeg studieleder - må jeg tilføje som en personalhistorisk forklaring på, at undersøgelsen ikke ligger færdig nu to år efter.

Men i mellemtiden er der sket noget andet interessant. Boghistorien er ved at blive til som et felt, et tværfagligt og interdisciplinært felt, hvis man skal tro Jens Bjerring-Hansen og Torben Jelsbak i deres antologiintroduktion:

"I dag, godt 25 år efter at Darnton skitserede forskningsfeltet, og hvor man kort og godt taler om *boghistorie* (*Book History*), er tværfagligheden blevet mere udtalt og perspektivet på analyseobjektet udvidet. Ud over historiefaget, Darntons udgangspunkt [i oplysningstidens Frankrig], har især to andre fagdiscipliner meldt sig på banen: bibliografien og litteraturvidenskaben [og denne] interdisciplinære trekant dækker over en lang række monografier, artikler, forsknings- og udgivelsesprojekter, institutioner, netværk og forskere" (*Boghistorie* 2010, s. 13).

Her er vi tilbage ved mine indledende overvejelser om tekstvidenskaben og dens interdisciplinære grænser. Indledningsvis krævede jeg både præcision og dristighed af tekstvidenskabens grænsegængere. Min dristighed - kunne man mene - består i at binde an med fortællingen her uden nogen særlig indlæsthed i sagerne, alene på grundlag af en idé. Og så må det stå og falde med idéens bæredygtighed.

Notatet om den rette forståelse af Poul Møllers værk stammede som sagt fra 2008. I 2010 afsluttede Jens Bjerring-Hansen en ph.d.-afhandling, som han i øvrigt netop har forsvaret. Den drejer sig om Holbergs *Peder Paars* i boghistorisk belysning. I afhandlingen dukker mit notat fra 2008 op igen, men i forvandlet form, idet Møller bliver et eksempel blandt flere på vigtigheden af at have publikationskonteksten for øje. Ordet selv er vigtigt, ifølge Bjerring-Hansen: *publikationskontekst* - og det er sandt. Selv om Poul Møllers fortælling, som Hans Brix sagde, "døde en naturlig Død", længe før den blev publiceret, er det jo netop de pragmatiske forhold i en henvendelse til et bestemt, identificerbart publikum, jeg finder interessant her (*Analyser*. Bd. 2, s. 284). Jeg vil gerne sig tak for den gode term og for følgende iagttagelse: "i Møllers tilfælde fx adskiller den mundtlige fremførelse i det sluttede selskab [af studenter] sig radikalt fra bogpubliceringens henvendelse til et anonymt marked" (*Holberg og bogen*, 2010, s. 127). Det er det boghistoriske perspektiv, og her har jeg tilmed boghistorikerens ord for at forskellen er radikal - og altså dristig.

Der er altså endnu tale om et *projekt*. Der er for mig at se to veje til at komme videre med undersøgelsen. Den ene går via en læsning af værket ud fra dets primære publikum i Studenterforeningen 1824 og ud fra den tanke, at der er tale om et lejlighedsarbejde til studenter. Hans Brix noterer sig fx studenterløjerne: "Det maa overhovedet siges, at Poul Møller til fremstillingen af sin københavnske Rus [altså hovedpersonen Fritz Klinger] har mønstret et helt Regiment af ældre Tiders Studenterstreger (*Analyser*, s. 279).

Den anden vej til at komme videre er at opsøge de tilstedeværendes eventuelle rapporter om oplæsningsaftnerne i 1824.

LITTERATUR

Vilhelm Andersen: Poul Møller. Hans Liv og Skrifter efter trykte og utrykte Kilder. I Hundredaaret for hans Fødsel, 1944 (1894).

Jens Bjerring-Hansen: *Holberg og bogen. Om Peder Paars, socialt forfatterskab og litteraturteoriens empiriske grundlag*, utrykt ph.d.-afhandling 2010.

Hans Brix: *Analyser og Problemer*, 2, 1935, s. 275-293.

Troels Troels-Lund: *Bakkehus og Solbjerg*, 1, 1971, s. 121-135

Henning Fenger: *Familjen Heiberg*, s. 132.